

Адаменко Н. А.*

ВИХОВАННЯ ДОБРОТИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ІДЕЯМИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті обґрунтовано доцільність використання спадщини В. О. Сухомлинського у навчанні й вихованні молодших школярів, подано приклад урока, метою якого, зокрема, було виховання доброти на матеріалі творів видатного педагога-гуманіста.

У час, коли працював Василь Олександрович Сухомлинський, не можна було уявити, що в суспільстві будуть люди, яким належатимуть фабрики, заводи, літаки, кораблі. Нині діти добре розуміють, наскільки змінився соціальний устрій, педагоги, учні, школа. Тому методику Сухомлинського в сучасній школі втілювати буває заважко. Але, на наш погляд, вона є все ж особливо необхідною вихованні молодших школярів, дошкільнят, а також у православній педагогіці.

Спадщина Василя Сухомлинського належить до таких великих здобутків, які залишаються у полі зору надовго. Більше того, стає все очевиднішим, що вона належить до тих небагатьох явищ духовної культури, які з плином часу здатні викликати до себе все більшу увагу. Вона наділена здатністю оновлюватися в часі, бо система видатного педагога побудована на основі християнського вчення – ідеї добра.

Мислення та доброта, вважав В. Сухомлинський, повинні стати звичайним станом кожної людини. Вічне протистояння добра і зла завжди було в центрі уваги найпроникливіших митців та мислителів. Сухомлинський належить до їх числа. Проте він не тільки відкрив цю проблему, не тільки зрозумів її значущість, а й зробив її основною для себе як для педагога. В. Сухомлинський створив таку систему виховання, яка ґрунтується на любові та доброті. В історії педагогіки вона складає цілісний розділ під гаслом «Гуманна педагогіка Василя Сухомлинського».

Сьогоднішнє українське суспільство, переживаючи різні трансформації, цинічно провокує далеко не кращі людські інстинкти. Маємо надію, що суспільство довго жити в режимі морального самознищення не зможе.. «Краса рятує світ», – писав Достоевський. Але нам важко уявити, як це відбудеться. І тому варто звернутися до спадщини Сухомлинського, який зумів глибоко зрозуміти цю теорію краси і добра і запропонував на цих засадах наступні поради: «Будь добрим і чуйним до людей. Допмагай слабким і беззахисним, товаришу в біді. Не завдавай людям прикрості. Поважай та шануй матір і батька, вони дали тобі життя, вони виховують тебе, вони хочуть, щоб ти став чесним громадянином, людиною з добрим серцем і чистою душею» [1].

* © Адаменко Н. А.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

Як бачимо, ці та інші мудрі моральні поради написані просто, переконливо, легко запам'ятовуються, спонукають до роздумів, добротності.

Виховання дітей 6-10 років В. О. Сухомлинський називав «школою сердечності». Він радив педагогам учити дітей добру, любові, милосерддю. Діти постійно повинні бачити гуманістичний зміст вчинків і поведінки тих, хто їх оточує: рідних, близьких, учителів, дорослих. Дитина не повинна вирости байдужою, нечуйною, черстою, вона має зростати в постійному піклуванні про навколишній світ рослин, тварин, людей, доглядати і допомагати їм. У своїх працях педагог переконує, що в процесі творення людям добра виховується в дітях доброта, людяність, сердечність.

Сухомлинський говорив про виховання, як творення дитини. Неабиякого значення в цьому надавав вихованню добрих почуттів. «Добрі почуття – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховаєш» [2, с. 29]. Організуючи уроки та виховні заходи в початкових класах, мия часто звертаємося до педагогічних надбань В. Сухомлинського. І кожного разу впевнюємось, що він був правий, адже дитинство – воно «справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя». За кредо своєї педагогічної діяльності ми взяли ідею Василя Олександровича, що школа не повинна забирати в малюків їхніх «дитячих радощів», вона повинна бути школою радісної напруги, школою щасливого пізнання світу. На цих засадах ми організуємо проведення уроків та виховних заходів. Як приклад, розглянемо зміст виховного заходу «Щастя – творити добро». Він розроблений і побудований на основі використання автором ідей гуманізму В. О. Сухомлинського.

Виховний захід проводився в ігровій кімнаті. На нього були запрошені батьки. Діти сиділи у великому колі разом з батьками. Відповідно цьому батьки могли допомагати дітям у виконанні різних завдань.

Мета заходу: розширити розуміння дітьми поняття «доброта», формувати в них уміння диференціювати ознаки доброго і злого, спираючись на твори Василя Сухомлинського; виховувати почуття порядності, милосердя, терпимості у ставленні до близьких і чужих людей, осуд жорстокості, заздрощів, ненависті, розвивати образне сприймання оточення, вчитися сприймати ідею самопізнання, дружнього самопізнання, толерантних стосунків. вчити спостерігати, робити висновки.

Важливим ми вбачали виховання у дітей почуття вдячності за зроблене добро і бажання приносити добро, красу і радість іншим людям.

Обладнання: мультимедійна дошка, таблички з написами, паперові квіточки, тестові завдання, камінчики- листочки для побудови будинку, твори В. О. Сухомлинського, індивідуальні завдання на картках, клітка з пташкою.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

Хід заняття.

I. Оргмомент.

Представлення гостей – батьків.

II. Очікування.

Вчитель (В): Прочитайте тему уроку. І подумайте, що цікавого вам хотілося б на ньому почути чи побачити? На розданих паперових квіточках напишіть свої очікування від заняття. Потім прикріпіть їх на дошці, щоб утворилось квіткове поле. Очікування дітям рекомендується проговорити.

Слайд №1. Діти читають записані правила поведінки на уроці

III. Мотивація навчальної діяльності.

В: Сьогодні ми поговоримо з вами про добро. А може ви ще маленькі і не треба вам про це знати та говорити? а можливо на світі добре жити і без добра? (Організується обговорення відповідей дітей)

IV. Повідомлення теми та мети уроку.

В: Ви мабуть помітили, що я сьогодні прийшла до школи не з пустими руками. Так, правильно, у мене в руках була клітка з пташкою. А ви знаєте, як вона туди потрапила? (Діти висловлюють свої думки).

– А чи хотілося б вам їй допомогти? (Відповіді дітей.)

– Діти, ви всі правильно давали відповіді. Але, погляньте, у неї є все, і немає тільки волі. А що для цього потрібно? Правильно, відпустити пташку. (Випускаємо пташку у відкриту фрамужну).

– Скажіть, ми зробили правильно чи ні?

– А чому ви так вважаєте?

– Правильно, пташка повинна жити там, де їй краще. А яку справу ми з вами зробили? Звичайно, добру. Отож, сьогодні ми будемо говорити про добро. Для цього ми спробуємо побудувати будиночок з камінчиків, які лежать перед вами. А основою його – фундаментом – і буде слово «добро». А допоможуть нам на уроці твори В. О. Сухомлинського.

Актуалізація опорних знань.

– Що визнаєте про Василя Олександровича Сухомлинського?

– Які його твори ми вже вивчали?

V. Основна частина.

Слайд №3 Завдання першого поверху.

Ви вдома готували читання і переказ твору В. О. Сухомлинського «Добре слово». Пригадайте його і дайте відповіді на запитання. (Організовується групова робота).

1 група – Як родичі рятували дівчинку?

2 група – Що зробила прабабуся Надія?

3 група – Що повернуло дівчинку до життя?

Гра. Запрошую вас у коло друзів. Спробуємо і ми один одному сказати добре слово, ласкаве слово, привітне слово. Діти роблять висновок.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

Закладаються камінчики першого поверху.

Вивішується табличка: **Добре словечко лікує сердечко.**

Слайд №4. Завдання другого поверху. Розв'язування моральних задач за прочитаними творами.

1) Ти поділився з другом секретом, а виявляється, що невдовзі секрет став відомий усім.

– Як ти вчиниш? Що скажеш другові?

– Чи продовжиться ваша дружба?

2) Вітя приніс до школи альбом з марками. Діти розглядали їх. Раптом підбіг Максим, і, схопивши альбом, побіг.

– Що ви можете сказати про вчинок Максима? Яку дасте йому пораду?

3) Ідучи по сходах, Вітя штовхнув Оленку. Оленка впала і заплакала, тому що їй було боляче. Вітя обізвав її плаксою.

– Що ви можете сказати про Вітю, його вчинок?

Діти роблять висновок. І при цьому закладають ще один поверх будинку.

Учитель вивішує табличку: **Перший крок до добра – не роби зла.**

Слайд №5. Завдання третього поверху – інсценування вчинків дітей за творами В.О. Сухомлинського.

Кожна група одержує твір, тбатьки та діти розподіляють між собою ролі і представляють твір для всіх учнів. Решта дітей повинні його переглянути у виконанні своїх друзів, зробити висновок до нього.

1 група готує інсценування до твору – «Навіщо кажуть «Дякую?»»

2 група – «Скажи людині: «Здрастуйте!»»

3 група – «Тихо, бабуся відпочиває»

Діти роблять висновок: висловлюють свої думки.

Викладають камінчики третього поверху.

Учитель вивішує табличку: **Хто людям добра бажає, той собі має.**

Фізхвилинка

Якщо добрий ти, посміхнись – раз, два.

Руку дружби ти протягни – раз, два.

В танці разом покружляйте – раз, два, раз, два.

І на місці пострибайте – раз, два.

Побажайте всім добра – добра, добра.

До роботи нам пора – пора, пора.

Слайд №6. Творче завдання в групах з батьками за завданнями.

1 група. В. Сухомлинський «Протоптали стежку»

Завдання:

1) Визначте головну думку твору.

2) Складіть власне оповідання про допомогу стареньким людям.

2 група. В. Сухомлинський «Перестелемо постіль дідусеві»

Завдання:

1) Поділіться своїми враженнями від прочитаного.

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

2) Уявіть себе дорослими і поміркуйте, що зробили б ви, аби покращити життя самотнім стареньким людям.

Діти будують ще один поверх.

Вивішується табличка: **Раз добром налите серце вік не прохолоне.**

Слайд №7 Сходинки до «Країни добра»

В: Діти, давайте прочитаємо ще раз слова, які ми вивішували біля кожного поверху. Як їх назвати одним словом? (поради, правила). Ви правильно зрозуміли. Оці слова-поради і будуть сходинками у нашому будинку. І тільки той, хто чесно пройде ними, зможе відкрити перед собою країну, до якої нас кличе В.О.Сухомлинський – «Країну добра».

А чи всі ви сьогодні зможете піднятися по цим сходинкам? А чому ні? Так, не завжди ще у вас виходить робити правильні вчинки, говорити красиві слова, бути чуйним чи співчувати чужому лиху. Але це можна виправити, якщо виконувати ті правила, з якими ми з вами познайомились. А допоможуть вам у цьому ваші батьки, учителі, твори В. О. Сухомлинського, бо його спадщина – це скарб, який потрібно добувати не один рік, а все життя.

Слайд №8 Дах «Будинку доброти».

Список творів В. О. Сухомлинського, які діти і батьки можуть прочитати вдома разом, у надрукованому вигляді вчитель розміщує над четвертим поверхом будинку [1; 2; 3; 4; 5].

Читаючи ці твори, ви зможете взяти для себе багато корисного. І можливо тоді вам відкриються скарби душі Василя Сухомлинського, і ви станете повноправним громадянином його «Країни добра».

На заключному етапі заняття здійснюється рефлексія.

На одержаних квіточках записати свої враження від заняття. Проговорюють свої враження та прикріплюють квіточки вгорі над квітучим полем сподівань, щоб утворився віночок успіху.

Заключне слово вчителя

Василь Сухомлинський хотів, щоб усі діти виростили добрими, чуйними, дружніми, товариськими, щедрими і щирими. Я вірю, що так воно буде. Хай у кожному серденьку живе доброта, любов до людей і Навколишнього світу.

Запам'ятай, моя дитино, з юних літ

На все життя, щоб знала, як прожити.

Людина для добра приходить в світ

Й покликана завжди добро творити.

«Добрі почуття – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховаєш» – так писав В. О. Сухомлинський. І кожен вчитель, кожна людина, повинні нести іншим людям добро. Допомогти в цьому нам можуть твори, педагогічна система, розроблена В. О. Сухомлинським, і його життя яке є взірцем високої духовності.

Отже, творча спадщина В. О. Сухомлинського переконує нас у різноманітності педагогічних підходів до формування

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ ІЗ СУЧАСНІСТЮ

особистості учня. Нині, у період активних пошуків ефективних методів виховання на гуманістичних цінностях, практична діяльність Василя Олександровича є надійним помічником учителю, вихователю у вирішенні цих важливих завдань.

Література:

1. Сухомлинський В. Добре слово : оповідання / В. Сухомлинський // Розкажіть онуку. – 2002. – №10. – С.31.
2. Сухомлинський В. Казки / В. Сухомлинський // Палітра педагога. – 2008. – №5 – С. 28–30.
3. Сухомлинський В. Оповідання та казки / В. Сухомлинський // Рідне слово; хрестоматія : у 2 кн. Кн.2. – К. : Либідь, 1999. – 231 с.
4. Сухомлинський В. Казки школи під Голубим Небом: казки, притчі, оповідання / В. Сухомлинський; упоряд. О. Сухомлинська. – К. : Освіта, 1991. – 161 с.
5. Сухомлинський В. Всі добрі люди – одна сім'я : збірка творів / В. Сухомлинський; мал. О. Макієвої. – Х. : Видавництво «Школа», 2012. (Серія «Дитячий бестселер»). – 186 с.

Бобровнича Р. П. *

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті висвітлено погляди видатного педагога щодо громадянського виховання дітей, а також приклади втілення ідей В. Сухомлинського у виховній роботі Голопристанської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 3.

У період становлення України як суверенної держави, відродження духовності суспільства проблема громадянського виховання підрастаючого покоління набуває особливої актуальності. Пріоритетність виховання громадянина зумовлюється водночас процесом відродження нації. Для України як поліетнічної держави громадянське виховання покликане сприяти формуванню її соборності, яка є серцевиною української національної ідеї. Саме на ґрунті демократичних цінностей, що мають лежати в основі громадянського виховання, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України з метою розбудови й удосконалення суверенної, демократичної держави, громадянського суспільства.

Метою статті стало простеження сутності громадянського виховання особистості, що висвітлюється у творах В. Сухомлинського.

У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначено, що актуальність громадянського виховання особистості в сучасному українському суспільстві значною мірою зумовлюється потребою державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити всім грома-

* © Бобровнича Р. П.